III. भाषिककार्यम्

1. 'सार्वजनिकोऽयं तडागः'– अत्र विशेष्यपदम् किम्? _____
2. समानार्थकम् चित्वा लिखत– (*i*) स्त्रियः = _____ (*ii*) अनयत्
3. उपसर्गं निर्दिशत। (*i*) अपमानम् _____ (*ii*) उपहासम्.....
4. सन्धि विच्छेदं वा कुरुत।
   (*i*) जलोद्धरणम् = _____ + _____ (*ii*) न + अशक्नोत् = ...
5. यथानिर्देशम् रिक्तस्थानानि पूरयत।
   (*i*) समानतायाः _____ लिङ्गम् _____ विभक्तिः _____ वचनम्
   (*ii*) नार्यः _____ लिङ्गम् _____ विभक्तिः _____ वचनम्
   (*iii*) नयत _____ धातुः _____ लकारः _____ पुरुषः _____ वचनम्
   (*iv*) याचन्ते _____ धातुः _____ लकारः _____ पुरुषः _____ वचनम्

उत्तरम्–

I. 1. उच्चवर्गीयाः 2. जलम् 3. निजगृहम् 4. तडागम्

II. 1. सावित्री मार्गे कूपं निकषा शीर्णवस्त्रावृताः महिलाः अपश्यत्।

2. उच्चवर्गीयाः निम्नजातीयाः स्त्रीणाम् उपहासम् अकुर्वन्, सावित्री एतत् अपमानम् सोढुं न अशक्नोत्।

3. सा ताः महिलाः अकथयत्–यथेष्टं जलं नयत; अत्र जलग्रहणे नास्ति जातिबन्धनम्।

III. 1. तडागः 2. (*i*) नार्यः (*ii*) नीतवती 3. (*i*) अप (*ii*) उप

4. (*i*) जल + उद्धरणम् (*ii*) नाशक्नोत्

5. (*i*) स्त्री, षष्ठी, एकवचनम् (*ii*) स्त्री, प्रथमा, बहुवचनम्
   (*iii*) नी, लोट्, मध्यम, बहुवचनम् (*iv*) याच्, लट्, प्रथम-पुरुषः, बहुवचनम्

(2) परस्परं मेलयत लिखत च–(परस्पर मेल कीजिए और लिखिए–)

समानार्थकानि		**विपरीतार्थकानि**	
(क) सततम्	विवाहिता	**(ख)** समानता	निराकरणम्
तिरस्कारः	जन्म अलभत	निम्नजातीयाः	अन्तिमः
परिणीता	अविरतम्	आदाय	विषमता
अजायत	पठनम्	स्वीकरणम्	प्रदाय
अध्ययनम्	अपमानः	प्रथमः	उच्चजातीयाः

उत्तरम्– (क) सततम्–अविरतम्; तिरस्कारः–अपमानः, परिणीता–विवाहिता; अजायत–जन्म अलभत; अध्ययनम्–पठनम्।

(ख) समानता–विषमता; निम्नजातीयाः–उच्चवर्गीयाः, आदाय–प्रदाय; स्वीकरणम्–निराकरणम् प्रथमः–अन्तिमः।

(3) अधोदत्तानां पदानां वाक्यप्रयोगं कुरुत–(निम्नलिखित पदों का वाक्यप्रयोग कीजिए–)

1. सर्वदा .....
2. विरोधम् .....
3. स्त्रीशिक्षायाः .....
4. संस्थाः .....
5. प्रथमम् .....

उत्तरम्– 1. महापुरुषाः सर्वदा जनकल्याण–कार्येषु रताः।

2. वयम् अस्पृश्यतायाः विरोधं कुर्मः।

3. सावित्री बाई स्त्रीशिक्षायाः समर्थनम् अकरोत्।

4. सा अनेकाः संस्थाः सञ्चालयति स्म।

5. अहं कविता-प्रतियोगितायाम् प्रथमं पुरस्कारम् अविन्दम्।

(4) मञ्जूषायाः सहायतया कथायां रिक्त स्थानानि पूरयत–(मंजूषा की सहायता से कहानी के रिक्त स्थान पूरे कीजिए–)

एकदा सावित्रया ..... दृष्टंयत् कूपं ..... शीर्ण वस्त्रः वृताः काश्चित् .... जलम् पातुं याचन्ते स्म। उच्चवर्गीयाः ..... कुर्वन्तः कूपात् जलोद्धरणम् अवारयन्। सावित्री एतत् ..... सोढुं नाशक्नोत्। सा ताः स्त्रियः ..... नीतवती। ..... दर्शयित्वा अकथयत् च यत् यथेष्टं ..... नयत।

निजगृहम्, उपहासम्, कूपम्, निकषा, मार्गे, जलम्, नार्यः अपमानम्

उत्तरम्– मार्गे, निकषा, नार्यः, उपहासम्, अपमानम्, निजगृहम्, कूपम्, जलम्।

बहुविकल्पीयप्रश्नाः

(1) प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितं पदं चित्वा वाक्यपूर्तिं कुरुत–(दिए गए विकल्पों में से उचित पद चुनकर वाक्यपूर्ति कीजिए–)

1. इयं प्रबन्धन-समितिः ——— कौशलेन सञ्चालयति। (विद्यालयस्य, विद्यालये, विद्यालयम्)
2. ——— जनाः भ्रष्टाचारणेन व्याकुलाः सन्ति। (सर्वाः, सर्वः, सर्वे)
3. सावित्री बाई स्वदृढ़निश्चयात् न ——— । (विचलत्, विचलति स्म, अविचलत्)
4. उच्चवर्गीयाः तासां स्त्रीणाम् ——— अकुर्वन्। (उपहासः, उपहासम्, उपहास)
5. अस्य मण्डलस्य ——— किम् आसीत्? (उद्देश्य, उद्देश्यः, उद्देश्यम्)
6. देशस्य ——— वीराः प्राणान् अपि त्यजन्ति। (रक्षाय, रक्षायै, रक्षायाः)
7. ते ——— जलोद्धरणम् निवारयन्ति स्म। (कूपेन, कूपम्, कूपात्)

उत्तरम्– 1. विद्यालयम् 2. सर्वे 3. विचलति स्म 4. उपहासम् 5. उद्देश्यम् 6. रक्षायै 7. कूपात्

(2) उचितं विकल्पं प्रयुज्य प्रश्ननिर्माणम् कुरुत–(उचित विकल्प का प्रयोग करके प्रश्ननिर्माण कीजिए–)

1. सा स्वविद्यालये कन्याभिः सविनोदं आलपति। (कीदृशम्, कथं, केन)
2. कश्चित् जनः सावित्र्याः उपरि धूलिम् क्षिपति। (कस्य, कस्याः, कस्याम्)
3. सा अध्यापने संलग्ना। (कस्याम्, कस्मिन्, केन)
4. नववर्षदेशीया सा फुलेमहोदयेन परिणीता। (कम्, केन, कस्य)
5. बालिकानां कृते सा अपरं विद्यालयम् आरभत। (केषाम्, कस्स, कासाम्)

उत्तरम्– 1. सा स्वविद्यालये कन्याभिः कथं आलपति?
2. कश्चित् जनः कस्याः उपरि धूलिम् क्षिपति?
3. सा कस्मिन् संलग्ना?
4. नववर्षदेशीया सा केन परिणीता।
5. कासां कृते सा अपरं विद्यालयम् आरभत।

********** END **********